

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

Dini və milli tolerantlıq, millətlərarası münasibətlərin inkışaf etdirilməsi

Kəçmiş SSRİ ərazisində baş vermiş genişmiqyaslı və həlli yolları uzun illər ərzində dünyə salınan Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi daha çox dövlətlərarası və qlobal problem xarakteri aldı. XX yüzilliyin 80-ci illərinin sonunda Sovetlər İttifaqının siyasi məkanında meydana gəlmiş bu münaqişə ittifaq dağıldıqdan sonra avtomatik olaraq iki yeni müstəqil dövlətin - Azərbaycan Respublikasının və Ermənistan Respublikasının dövlətlərarası probleminə çevrildi.

Üzərindən 30 ilə yaxın bir müddət keçsə də, münaqişə öz siyasi və hüquqi həllinə uzun müddət qovuşmadı. Ermənistanla Azərbaycan arasında "nə müharibə, nə də sülh" kimi qeyri-müəyyən vəziyyət davam edirdi. Hər iki variantın da nizama salınması mümkün olmadığına görə problemin beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində həlli tələb edilirdi. Dünyanın aparıcı dövlətləri bu münaqişəyə münasibətdə müxtəlif mövqələrdə durduqlarından, bu variant da real nəticə vermədi. Nəhayət, Azərbaycan bu problemi öz gücünə həll etməyə müvəffəq oldu. 44 gün içərisində Ermənistanı diz çökdürən ölkəmiz öz ərazi bütövlüyünü təmin etdi.

Ölkəmizin daxilində milli və etnik zəmində qarşılıqlı toxumları səpməyə çalışdılar...

Tarixən olduğu kimi, münaqişənin mövcud olduğu 30 illik dövər ərzində də ermənilər müxtəlif tərxiyatlara əl atmaqla Azərbaycanın dayaqlarını sarsıtmağa çalışdılar. Ən əsası isə, onlar müxtəlif növ təbliğat imkanlarından istifadə etməklə, ölkəmizin daxilində milli və etnik zəmində qarşılıqlı toxumları səpməyə çalışdılar. Ancaq buna nail ola bilmədilər. Çünki Azərbaycan çoxmədəniyyətli və tolerantlığı ilə dünyaya örnək olacaq ölkədir. Yalnız Quba rayonunda 32 etnik qrupun nümayəndəsi yaşayır. İndiyədək ölkədə nə məişət, nə də siyasi-ictimai sferada yerli xalq olan türklərlə etniklər arasında hansısa qarşılıqlı toxumları səpməyə girişilməyib. İllərlə bu torpaqlarda türklər talış, ləzgi, udin, yəhudi demədən ocağına gəlin gətirib, qız köçürüb. Bu insanlar illərlə bu torpaqlarda yaşayıb, yaradıb, qurub. Heç zaman ayrıseçkilik edilməyib. Birinci və İkinci Qarabağ

müharibələri zamanı bütün etniklər də bu torpaq üçün qan töküüb, can verib. Onlar bir amal üçün, Vətən uğrunda döyüşüblər. Azərbaycan torpağı bütün vətəndaşlarına ananın övladına yanaşdığı kimi yanaşılıb. Heç kimə xüsusi imtiyazlar tanımayıb, talışı ləzgidən, yəhudini udindən ayırmayıb. İllər uzunluğunda öz-özündə formalaşdırdıqları adət-ənənələri, qayda-qanunları istədikləri kimi yaşayıblar. İstədikləri dildə danışılıb, istədikləri işlə məşğul olublar.

Düşmənin təbliğat məşininin məqsədi Azərbaycanı parçalamağa cəhd etmək, ondan bacardığı qədər torpaq qopartmağa istəyidir...

Təbii ki, bu monolitliyi istəməyən xarici qüvvələr kifayət qədərdir. Ən qorxulu nüans ölkənin parçalanmasını istəyən kənar qüvvələrin etnik qruplardan mütəmadi olaraq istifadə etmək istəyidir. Bu yöndə 30 ildir ki, Ermənistan sürəklil təbliğat aparır. Hətta Azərbaycanın daxilində yaşayan xalqların içərisindən çıxan bəzi separatçılardan da istifadə edirlər. Rusiyada fəaliyyət göstərən iddia edilən, amma erməni pulu ilə işlədiyi heç kimə sirt olmayan "Talışistan" radiosu mütəmadi olaraq Azərbaycan və yerli xalq olan türklərlə bağlı mənfi rəy formalaşdırmaqla məşğuldur. Radionun hər həftə internet üzərindən fəaliyyət göstərən proqramında talışların və digər etniklərin Qarabağ üçün əbəs yerə döyüşdüyü, onların sadəcə "öz torpağı" üçün döyüşə biləcəyi deyilir. Təbii ki, adını televiziya qoyan düşmənin təbliğat məşininin məqsədi Azərbaycanı parçalamağa cəhd etmək, ondan bacardığı qədər torpaq qopartmağa istəyidir. Hər bir etnosun öz mədəniyyətini yaymaq, təbliğ etmək kimi konstitusion hüququ var.

Azərbaycanın milli-dini icmaları arasında sağlam münasibətlərə çoxillik erməni qəsdləri - düşmənin səylərini puç edən səbəblər...

Bu hüquqlarla yanaşı, torpağının bütövlüyü üçün canından keçmək kimi mənəvi borcu da var. Dövlətin ərazi bütövlüyünü təhdid altına almaq, əks-təbliğat aparmaq isə cinayətdir. Qanunları bilməmək və ya özünü bilməzliyə vurmaq insanı məsuliyyətdən azad etmir.

Vətən müharibəsi dönmündə Azərbaycanda yaşayan etnik millətləri qıcıqlandırmamağa, guya milli zəmində qarşılıqlı yaratmağa çalışdılar

İstər 30 illik münaqişə tarixində, istərsə də 44 günlük müharibə zamanı biz ermənilərin bu yöndəki uğursuz cəhdlərinin şahidi olduq. Əlləri hər yerdən üzülən ermənilər Vətən müharibəsi dönmündə Azərbaycanda yaşayan etnik millətləri qıcıqlandırmamağa, guya milli zəmində qarşılıqlı yaratmağa çalışdılar. Hətta feysbukda bəzi erməni istifadəçiləri saxta profillər yaradaraq, ölkəmizdəki etnik millətlərin adından tərxiyat xarakterli paylaşımalar edirlər. Döyüş və diplomatiya meydanında məğlub olan düşmənlər elə zənn edirdi ki, Azərbaycanda yaşayan etnik xalqları provokasiyaya çəkə biləcəklər. Halbuki, istər talışlar, istər ləzgilər, avarlar, tatlar Ordumuzda milli mənsubiyyətinə fərq qoyulmadan Azərbaycan vətəndaşı olaraq işğalçı güclərə qarşı mərdi-mərdənə mübarizə apardılar. Bizim ölkəmizdə, ümumiyyətlə, heç zaman etnik münaqişələr olmayıb. Sadəcə, ermənilər elacsiz qalaraq azsaylı xalqlarla bağlı uğursuz fəndlərə əl atırlar. Onlara müraciət edərək, guya düşmənlərdən bildirişlər, ermənilərə qarşı döyüşməməyə çağırırdılar.

Araik Arutyunyanın Azərbaycanda yaşayan talış və ləzgilərə uğursuz müraciəti...

Müharibə zamanı biz separatçı Dağlıq Qarabağ rejiminin rəhbəri Araik Arutyunyanın Azərbaycanda yaşayan talış və ləzgilərə müraciət etdiyini də şahidi olduq. O, erməni, rus, ingilis, ləzgi, talış dillərində yayımlanan müraciətində Ermənistanla qarşı savaşı boykot etməyə çağırış etdi. Həmin çağırışın mətnində

deyilirdi:

"Biz Azərbaycanın yerli xalqları olan talış və ləzgilərin öz müstəqillikləri üçün apardığı ədalətli mübarizədə yanlarındaydıq. Ermənistan ordusu, bu xalqlar müharibəni boykot etdiyi halda, humanizm göstərərək "Talışistan" və "Ləzgiistan"da yerləşən hərbi hissələri hədəf almayıb, əhəmiyyətini bildirib".

Müraciət ünvanlandıqdan sonra Azərbaycanda yasayan talış və ləzgilər məktuba reaksiya verib. Dərhal Astarada yaşayan talışlar Qarabağa dəstək aksiyası keçirdi. Aksiya zamanı "Talışlar oyaqdı, Qarabağa dayaqdı", "Şəhidlər ölməz, vətən bölünməz" s?uarları səsləndirilib.

Facebookda "Biz Talışlıq", "Talysh Mentality" kimi səhifələr məktuba cavab olaraq bildirdi ki, bu müraciət Azərbaycan dövlətini zəiflətmək məqsədi güdür: "Biz Azərbaycan talışları olaraq bəyən edirik ki, talışlar əsrlər boyu bu dövlətə xidmət edib və edəcəklər, nə talışlar özlerini Azərbaycanda yaşayan digər xalqlardan ayırıb, nə də onlar özlerini bizdən. Qarabağ - türküdü, talışındı, ləzginindi, tatındır, avarındı..."

Ləzgi əsilli Ruslan Ağakışiyev də müsahibəsində deyib ki, ləzgilər özlerini bu Vətənin parçası hesab edir və onun bütövlüyü uğrunda savaşımağa hər an hazırdırlar. Ruslan Ağakışiyev, həmçinin, 2020-ci ilin iyul hadisələrindən sonra könüllü səfərbərliyə yazıldığını da deyib:

"Bu yayılan xəbərlər ölkədə müharibəyə qarşı ruh düş?künlüyü yaratmaq üçündür. Ən azından, mən tanıdığım bütün ləzgilər adından bir şeyi deyə bilərəm: biz canla-başla bu torpaq uğrunda vuruşmağa

hazırıq".

Ermənistan dünyanın demoqrafik cəhətdən ən homogen ölkəsi statusuna sahibdir...

Ermənistan Azərbaycanda qarşı etnik kimlik kartından istifadə etməyə daim cəhd edib. Bu situasiyadakı ikiüzlülük hər iki ölkənin demoqrafik vəziyyətində nəzər saldıqda aşkar görünür: ləzgi, rus, erməni, talış, tat, yəhudi və digər etnik qrupların ümumi evi olan Azərbaycan hər zaman tolerantlıq və birgəyaşayışı təlqin etdiyi halda, Ermənistan 1980-ci illərdən bəri Avropanın, bəlkə də dünyanın, demoqrafik cəhətdən ən homogen ölkəsi statusuna sahibdir. Ermənistan cəmiyyətinin bu monoetnik quruluşu, həmçinin, 1988-ci ildə kifayət qədər böyük - 250-300 min nəfərlik azərbaycanlı icmanın məcburi deportasiyası ilə "əldə edilmiş". Erməni tərəfinin etnik təmizləmə siyasəti 1990-cı illərin əvvəllərində 700 min azərbaycanlının qovulduğu Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilərdə də effektiv formada davam etdirilib. Üstəlik, Dağlıq Qarabağ problemi heç də Ermənistan tərəfinin təqdim etməyə çalışdığı kimi etnik münaqişə olmayıb. Bu, bir ölkəni qonşusunun beynəlxalq miqyasda tanınmış ərazilərinin işğal etməsi ilə baş verən ərazi münaqişəsi kimi nəzərdən keçirilməlidir.

Ermənilərin Azərbaycanda daxilində etnik, dini ayrılıq zəmində qarşılıqlı cəhdləri hər zaman uğursuzluqla nəticələnmiş olacaq

Azərbaycan etnosunun tarixini nəzərdən keçirsək görərik ki, əhalinin 90%-ni təşkil edən azərbaycanlılardan başqa, bu etnosun təşəkkülündə əsrlərdən bəri müxtəlif azsaylı xalqlar, etnik və milli qruplar iştirak edib. Azərbaycan əhalisinin əsas hissəsi azərbaycanlılardan və ölkənin müxtəlif guşələrində yığcam halda yaşayan 30 adda millət və etnik qruplardan ibarətdir. Onların arasında Altay ailəsinin türk qoluna məxsus azərbaycanlılar, tatarlar, ahıska türkləri, həmçinin hind-avropa (tatlar, talışlar, dağ yəhudiləri, kürdlər), qafqaz (udilər, ləzgilər, avarlar, saxurlar, buduqlular, ingiloylar, qırzlar, xınalıqlar), slavyen (ruslar, molokanlar, ukraynalılar) dil qruplarının təmsilçiləri vardır. 1992-ci ildə imzalanmış "Azərbaycan Respublikasında yaşayan milli azlıq, azsaylı xalq və etnik qrupların hüququ və azadlıqlarının qorunması, dil və mədəniyyətlərinin inkişafı üçün dövlət yardımı haqqında" fərmana əsasən, onlar Azərbaycanın bərabərhüquqlu vətəndaşları hesab edilir. Qeyd edək ki, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra milli azlıq və etnik qrupların hərtərəfli inkişafı üçün dövlət tərəfindən zəmin yaradılıb. Ümummilli lider Heydər Əliyev həmişə ölkə ərazisində yaşayan azsaylı xalqlara hörmətə yanaşılıb, onların bütün sahələrdə azad fəaliyyəti üçün dövlət səviyyəsində şərait yaradıb. Ulu öndər çıxışlarının birində deyib: "Azərbaycanın varı dövləti təkə onun pambığı, yeraltı, yerüstü sərvətləri deyil, onun ərazisində yaşayan xalqlardır". Bu siyasət bu gün də cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Bu səbəbdən də, ermənilərin Azərbaycan daxilində etnik, dini ayrılıq zəmində qarşılıqlı cəhdləri hər zaman uğursuzluqla nəticələnmiş olacaq. Çünki Azərbaycanın, bütün istiqamətlərdə olduğu kimi, bu sahədə də möhkəm təməli mövcuddur.

Məhəmmədəli QƏRİBLİ

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyilə çap olunur.